



Tjenester og digital handel i frihandelsavtalen mellom Storbritannia, Norge, Liechtenstein og Island.

Konsekvensutredning	1
Investeringer	2
Ytelsekrav	2
Tjenester	3
Lokal tilstedeværelse	3
Frys- og skralleklausulene	4
Negativ listing	4
Noen tjenestesektorer som rammes	5
Utdanning	5
Post	5
Bergverksvirksomhet	6
Nye tjenester	6
Digital handel	6
Kildekode	7
Flyt av data	8
Personvern	9
Regulatorisk samarbeid	9
Toll på digitale overføringer	10

Konsekvensutredning

Spørsmålene her må løftes opp til et prinsipielt nivå. Å kjøre gjennom denne avtalen på halvannen uke med så potensielt inngripende mekanismer, uten en eneste konsekvensutredning for miljø, offentlige tjenester og politisk handlingsrom er meget kritikkverdig.

Må be om å se konsekvensanalyser/faglige vurderinger fra ulike departement som er gjort i forbindelse med utarbeidelsen av hvilke tjenester som skal knyttes opp til en bindingsliste og ikke.

Sundvollen-erklæringen sa: «Regjeringen mener i utgangspunktet at produksjon av velferdstjenester skiller seg lite fra andre tjenester. Bruk av konkurranse stimulerer til



verdiskaping, bedre tjenester og effektivisering. Det er nødvendig at konkurranse blir et gjennomgående element i offentlig virksomhet».

I Granavoll-erklæringen står det at regjeringen vil «Hindre at offentlige økonomiske virksomheter gis særfordeler som fører til konkurransevridning» og «Konkurransemekanismer og markeder er viktig for å sikre maktspredning i samfunnet og bidrar til innovasjon både i offentlig og privat sektor. Regjeringen vil føre en politikk der offentlig sektor i større grad samarbeider med næringslivet der privat sektor har kapasitet og kompetanse til å bidra med nye løsninger og bedre tjenestetilbud» og «Gjennomføre tiltak for å sikre like konkurransevilkår mellom offentlig og privat sektor, slik at flere private tjenestetilbydere i større grad kan bidra til å løse fellesskapets oppgaver»

Investeringer

Ytelseskrav

De positive effektene av en utenlandsk investering skjer ikke av seg selv. Det krever politiske tiltak for å skape et miljø som fører til positive effekter. Et slikt tiltak kan være ytelseskrav. Begrepsmessig er ytelseskrav krav som kreves av investorer som plikter dem i å nå spesifikke mål når det gjelder investeringen deres i et land. Slike mål kan være å styrke industrien og verdien som blir igjen i landet, utvikle nasjonal ekspertise i en sektor, skape økonomiske klynger og nettverk, sikre teknologioverføring, få bedre miljø eller sosiale resultater, redusere arbeidsledighet, sikre en andel av nasjonale selskaper i en sektor, etc. Typiske ytelseskrav er krav om en viss prosent eller andel som skal oppnås, eller kreve prioritering for å bruke lokale varer og tjenester, oppnå et spesifikt nivå av lokale jobber, iverksette opplæringsprogrammer for arbeidsstyrken eller bygge kapasiteten til leverandører av varer og tjenester, gjennomføre et gitt nivå av forskning og utvikling (FoU) i landet, overføre teknologi til landet, utføre miljømessige- og sosiale tiltak, og danne et 'joint venture' med nasjonale partner.

Regjeringen har med artikkel 3.10 lagt inn en lang liste med ytelseskrav som er forbudt. Dette er så langt vi er klar over, første gang slike krav inkluderes i norske handels- og investeringsavtaler. Regjeringen har også omfattet nasjonal behandling under investeringer til å gjelde pre-etablering som også gjør det umulig å velge investeringer en ønsker eller sette krav til investeringene (ytelseskrav).

Det er ikke klart hvilke vurderinger regjeringen har gjort når de valgte å inkludere disse forbudene.

I unntakslista vedlegg II (fremtidige tiltak) nummer 17 står det unntak av sektoren produksjon av elektrisitet, men det er ikke gitt unntak for ytelseskrav. **Vi er bekymra for at dette betyr at det ikke kan settes ytelseskrav for utenlandske selskap i for eksempel utviklingen av havvind.** Det skal gis konsesjoner (som er mulig siden markedsadgang er unntatt), men spørsmålet er om det kan settes krav om for eksempel viss andel av prosjektene skal



produseres i Norge, at det skal kjøpes produkter og tjenester fra norske tilbydere eller at det skal overføres teknologi og kunnskap.

I dag har Norge spisskompetanse på flytende konstruksjoner, men lite miljø for produksjon av vindturbiner. De største aktørene er danske Vestas, Siemens Gamesa og kinesiske selskaper. Skal utbyggingen av norsk sektor bidra til nærings- og teknologiutvikling og arbeidsplasser i Norge, kreves det et regulatorisk regime som sikrer oppdrag for norsk industri.

Forbud mot ytelseskrav og fri etablering ved investeringer er bestemmelser som burde tas ut av norske handelsavtaler

Tjenester

Mange offentlige tjenester drives av kommunene. Regelverk om handel med tjenester innskrenker politisk handlingsrom og truer lokaldemokratiet. [Kommuner og lokalsamfunn verden over](#) har de senere årene tatt tilbake tjenester som vann og energi til offentlig drift. Frys- og skralleklausuler i handelsavtaler forbyr slik rekommunalisering.

Regler om nasjonal likebehandling gjelder for alle reguleringer som på noe vis kan sies å forskjellsbehandle nasjonale og utenlandske tjenesteleverandører og investorer. Det innebærer at avtalen vil innskrenke det politiske handlingsrommet til blant annet å gi fordeler for små, offentlige eller ideelle aktører foran store multinasjonale selskaper, eller kreve at bare lokale kan tilby bestemte typer tjenester.

Det vil heller ikke være lov å renasjonalisere og rekommunalisere private selskaper som har blitt kjøpt opp av utenlandske selskaper, fordi det fører til at utenlandske selskaper ekskluderes fra markedet.

Avtalen sier: «*Frihandelsavtalen bidrar også til etterlengtet forutsigbarhet for norske investorer og tjenesteleverandører. På en rekke områder vil gjeldende åpenhet i markedet bindes, i tillegg til at fremtidig liberalisering fanges inn i avtalen.*»

Lokal tilstedeværelse

4.8.15 Artikkel 3.15 om lokal tilstedeværelse “*Artikkel 3.15 fastslår at en part ikke kan kreve at en tjenesteyter fra en annen part etablerer eller opprettholder et foretak, eller er bosatt i territoriet, som betingelse for å kunne tilby handel med tjenester over landegrensene.*”

Hva betyr dette:

Det gjør det vanskelig å stille selskaper som er tjenesteytere i landet til ansvar for deres virksomhet, samt å ettergå skatteinnkrevelse. Ta f.eks Uber og andre aktører.



Frys- og skralleklausulene

Prop. 210 S (2020–2021) sier innledningsvis: *“Forpliktelsene om likebehandling, herunder markedsadgang, nasjonal behandling, ytelseskrav og bestevilkårsbehandling sikrer norske tjenesteytere og investorer like god behandling som britiske tjenesteytere og investorer ved at gjeldende åpenhet i markedet bindes i avtalen (såkalt frys) i tillegg til at fremtidig liberalisering fanges inn i avtalen (såkalt skralle). Dette gjelder for alle sektorer, med mindre en part har listeført reservasjoner mot disse hovedprinsippene i sin reservasjonsliste.”*

4.8.12 Artikkel 3.12 om uforenelige tiltak: *“Artikkel 3.12 fastslår at bestemmelsene om markedsadgang, nasjonal behandling, bestevilkårsbehandling, ytelseskrav samt ledelse- og styrekrav ikke gjelder for eksisterende tiltak som en part opprettholder i henhold til reservasjonsliste 1. Dersom det gjøres endringer i nevnte tiltak skal de ikke være mer restriktive enn forutgående tiltak.”*

Frys- og skralleklausulene i frihandelsavtalen mellom Norge og Storbritannia ligger både i kapitlet om investeringsliberalisering (Avsnitt 3.2) og kapitlet om tjenester (Avsnitt 3.3).

Hva betyr dette:

Kapitlene om investeringer og handel med tjenester inkluderer de kontroversielle frys- og skralleklausulene kjent fra TISA-forhandlingene.

Frys betyr at det eksisterende nivået av liberalisering og deregulering fryses og fastlåses slik at man kan beholde eksisterende regulering av tjenester og investeringer, men ikke innføre nye lover og reguleringer i fremtiden dersom de bryter med avtalebestemmelsene. Klausulen gjør det avtalestridig å lage nye offentlige tjenester eller styrke reguleringen av de eksisterende, med unntak av sektorene som er spesifikt unntatt.

Skralle innebærer at partene (Norge, Liechtenstein og UK) bare kan endre eksisterende reguleringer dersom disse endringene ikke reduserer konformiteten/overenstemmelsen med avtalebestemmelsene. De nye lovendringene må være *mer* i tråd med avtalen enn de foregående, altså mer liberaliserende. Man kan bare endre lover og reguleringer av tjenester og investeringer i den grad endringene går i retning av mer liberalisering.

I denne avtalen er frys- og skralleklausulene faktisk *mer vidtgående* enn de var i TISA. Her gjelder nemlig frys- og skralleklausulene for regelverkene om nasjonal behandling, markedsadgang, bestevilkårsprinsippet (MFN, most favoured nation), samt for regler om ytelseskrav.

Negativ listing

Prop. 210 S (2020–2021) sier innledningsvis: *“Dette gjelder for alle sektorer, med mindre en part har listeført reservasjoner mot disse hovedprinsippene i sin reservasjonsliste.”* (se frys- og skralle over)



Negativ listing innebærer at alle tjenester og økonomiske sektorer blir bundet til avtalen og underlagt bestemmelsene i kapitlene om tjenester og investeringer, bortsett fra de som er spesifikt unntatt, enten i selve avtaleteksten eller i egne vedlegg (annexer). I denne avtalen refereres det til reservasjonslister.

Negativ listing blir ofte kalt «list det eller mist det», da det er lett for forhandlerne å gjøre feil eller glemme å inkludere undersektorer og tilknyttede tjenester når de skal liste opp unntak. Avtaler og kapitler om handel med tjenester er basert på en oppsplittingslogikk, der tjenesteområder som helse, utdanning eller kultur er splittet opp i hundrevis av undertjenester. En tjenestesektor som f.eks. helsetjenester er splittet opp i bl.a. sykehus tjenester, medisinske tjenester, fastlegetjenester, jordmortjenester, sykepleietjenester. Selv i GATS, hvor man benytter positiv listing, er det vanskelig å skjermes alle sektorer man ønsker. Da WTO-landene listet opp tjenester de skulle binde til GATS-avtalen ble over 1400 av rundt 7000 undersektorer [bundet til avtalen ved feiltagelse](#). Med negativ listing vil det bli enda vanskeligere å gjøre effektive unntak.

Negativ listing innebærer også at *framtidige tjenester* [som ennå ikke er oppfunnet](#) vil bli underlagt avtalens bestemmelser. Alle nye tjenester som blir skapt i fremtiden vil dermed automatisk bli en del av avtalen.

Noen tjenestesektorer som rammes

Utdanning

Når det gjelder utdanning, så er bare grunnskole og videregående reservert. Det betyr at høyskoler, universiteter og voksenopplæring IKKE er reservert og at de dermed er underlagt avtalens bestemmelser og omfattet av frys- og skralle.

Bindingsliste 2 går på fremtidige tiltak og gir partene rett til å "oppretholde eller innføre nye tiltak". Herunder finner vi f.eks utdanningstjenester i denne formuleringen:

"Investeringer og grensekryssende tjenester:

Norge forbeholder seg retten til å vedta, opprettholde eller endre ethvert tiltak med hensyn til tjenester som omfatter barnehager, grunnskoler og videregående skoler (opp til videregående opplæring) velferds- og innkvarteringstjenester for studenter og andre hjelpetjenester for studenter".

Bemerk at høyere utdanningsinstitusjoner ikke er inkludert her på lik linje med grunnskoler og videregående skoler. Betyr at en rekke tjenester som høyere utdanningsinstitusjoner nå yter vil kunne liberaliseres og legges under skralle.

Post

Kun brev og små pakker som det er gjort restriksjoner på.

Det betyr at store pakker automatisk legges under frys- og skralle. Hvordan går dette overens med Postdirektivet?



Bergverksvirksomhet

Bindingsliste 1 går på eksisterende tiltak, og er derfor dekket av frys- og skralleklausulene - det står på stedet hvil nå, men kan altså kun liberaliseres om nye tiltak kommer på plass. Her har Norge inkludert bl.a "bryting og bergverksvirksomhet, unntatt petroleum" som sier: "Det kreves godkjenning for å utøve bergverksvirksomhet og utnytte naturressurser på land eller under vann. Det kan kreves lokal etablering. Ingen begrensninger med hensyn til tjenester i tilknytning til bergverksvirksomhet."

Dette kan bli et potensielt vanskelig tema når det kommer til videre gruveprosjekter som Repparfjord eller Førdefjorden. Det kan og skape problemer for de som ønsker et statlig gruveselskap, da det kun er godkjenning som det er restriksjon på her, og ikke markedsadgang for utenlandske selskaper.

Nye tjenester

Norge har *ikke* ført opp at de vil skjerme "**nye tjenester**", slik Island, Liechtenstein og Storbritannia har gjort. Dette er svært bekymringsverdig.

Reservasjonen for nye tjenester lyder slik i Storbritannias bindingsliste: "Storbritannia forbeholder seg retten til å vedta eller opprettholde ethvert tiltak med hensyn til ytelse av nye tjenester som ikke inngår i næringsgrupperingen i De forente nasjoners Provisional Central Product Classification (CPC), 1991."

At Norge ikke har ført opp "nye tjenester" i Annex II, betyr at alle tjenester som ikke er inkludert i FNs produktklassifisering fra 1991 (før internett f.eks) og alle framtidige tjenester som *ennå ikke er oppfunnet*, automatisk vil bli underlagt avtalens bestemmelser.

Med høyt digitaliserings tempo og kunstig intelligens skapes det stadig nye tjenester, og det er helt umulig å forutse hvordan tjenester som ikke engang eksisterer nå vil komme til å påvirke samfunnet, demokratiet og naturen i framtiden, og hvordan vi bør regulere dem for å beskytte allmenne interesser.

Digital handel

Fra Financial Times: *Officials with knowledge of the negotiations said the impending agreement had "very good" provisions on digital services that went beyond the EU's agreement with the EEA.* Det er helt riktig. Her går man langt.



Kildekode

Prop. 210 S (2020–2021) sier innledningsvis: “Kapitlet gir et begrenset vern av kildekode som sikrer myndighetene adgang til å kreve innsyn for å ivareta legitime interesser, f.eks. produktkontroll og markedsobservasjon, og ikke minst rettsbehandling.”

4.9.10 Artikkel 4.10 om kildekode “Artikkel 4.10 forbyr partene å kreve overføring av eller på annen måte tilgang til kildekoden i dataprogrammer som en forutsetning for import, omsetning, salg eller bruk av dataprogram. Dette forbudet gjelder ikke frivillig overføring av kildekoden når det er snakk om dataprogrammer basert på åpen kildekode, eller tilgang til kildekode reguleres gjennom konkret kontrakt. Forbudet er heller ikke til hinder for at overføring blir avkrevet av reguleringsmyndighet, i forbindelse med rettslig behandling eller av samsvarsvurderingsorgan i forbindelse med undersøkelser, inspeksjoner eller for å håndheve eller overvåke samsvar med etiske retningslinjer eller standarder. Det skal i slike tilfeller være tiltak som beskytter mot uautorisert avsløring av kildekoden. Forbudet er heller ikke til hinder for å avkreve overføring eller innsyn i kildekode for å gjennomføre pålegg eller håndhevelse av beslutninger tatt i slike organ.”

Hva betyr dette:

Forbud mot tilgang og innsyn i kildekoder og algoritmer vil sterkt begrense myndighetenes mulighet til å regulere og skattlegge utenlandske teknologiselskaper. Innsyn i kildekode er nødvendig for at myndighetene skal kunne se om lovverk følges og om selskapene betaler nok skatt.

Forbud mot innsyn og tilgang til algoritmer vil også gjøre det vanskelig å oppdage og forhindre at algoritmer tar beslutninger som diskriminerer på bakgrunn av kjønn, rase, religion, etniske minoriteter og sosiale klasser. I 2018 ble det for eksempel avdekket at et dataprogram som Amazon brukte til å analysere jobbsøknader [diskriminerte kvinner](#). Et annet eksempel er det franske selskapet Idemias ansiktsgjenkjenningssystem, som hadde innebygde skjevheter som førte til [diskriminering av svarte kvinner](#).

Et forbud mot tilgang til kildekoder og algoritmer vil også hindre digital teknologioverføring fra internasjonale teknologiselskaper til lokale teknologibedrifter, noe som vil ramme særlig utviklingsland og gjøre dem enda mer avhengige av de globale teknologigigantene og deres teknologi.

I AP, SP og SVs merknad til Stortingsmeldingen “Data som ressurs” viser de til at:

åpenhet om algoritmer i mange tilfeller er nødvendig for å sikre offentlig kontroll og ettersyn. Innsyn i algoritmer var for eksempel avgjørende for å avdekke bilprodusenten Volkswagens manipulering av utslippsdata. Det er derfor viktig at norske myndigheter har kompetanse til å kunne få innsyn i algoritmer som gir grunnlag for beslutninger som har vesentlig betydning for enkeltindivider eller samfunnet.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge frem et forslag som sikrer åpenhet om algoritmer som gir grunnlag for beslutninger som har vesentlig betydning for enkeltindivider eller



samfunnet. Forslaget bør vurdere behovet for og hvem som eventuelt bør sertifisere og kontrollere slike algoritmer.»

Flyt av data

Prop. 210 S (2020–2021) sier innledningsvis: *“Kapitlet pålegger videre at partene skal tillate overføring av data mellom land og ikke kreve lokal lagring av data.”*

4.9.11 Artikkel 4.11 om grensekryssende dataoverføringer *“Artikkel 4.11 fastsetter at partene skal åpne for dataoverføringer på tvers av landegrenser. Partene skal ikke kreve bruk av lokale datamaskiner eller datautstyr, eller kreve at data eller databehandling skjer lokalt. Partene kan heller ikke sette krav om lokal databehandling som forutsetning for internasjonale dataoverføringer. Disse bestemmelsene gjelder ikke finansielle tjenester. Partene skal gjennomgå artikkelen om grensekryssende dataoverføringer etter tre år.”*

4.8.47 Artikkel 3.47 om finansiell informasjon og data: *“Kapitlet om digital handel vil gjelde for finansielle tjenester. Partene bekrefter at avtalens artikkel 4.11 om grensekryssende dataoverføringer i kapitlet om digital handel gjelder for finansielle tjenester. Artikkelen angir en konsultasjonsprosedyre dersom en part krever lagring av data i sitt territorium.”*

Hva betyr dette:

Dokumentet viser til forpliktelser om fri flyt av data over landegrensene. Myndighetene skal ikke få lov til å hindre selskapene i å flytte data som de samler inn om et lands innbyggere og samfunn ut av landet. Selskapene skal ha rett til å lagre og behandle disse dataene hvor de vil. Det skal heller ikke være lov å kreve at selskapene skal bruke lokale servere.

Mange land har innført lokaliseringskrav for å ha demokratisk kontroll over dataene som samles inn om innbyggerne og samfunnet, og for å kunne håndheve lover og reguleringer. Når data lagres i et annet land, så er det lovverket i det andre landet som gjelder.

Teknologigigantene gjør inntog i stadig flere samfunnssektorer. Systemene for kunstig intelligens som brukes i helsevesenet for å stille diagnoser og forutsi sykdommer er eid av selskaper som Google og Amazon. Ansatte i norske kommuner og etater må bruke [Facebook sin intranettjeneste Facebook Workplace](#), [Googles G Suite](#) og Apples iPader brukes i skoler og utdanningsystemet, og det norske forsvaret setter ut [skylagring av sine data til Microsoft](#). Dette gir selskapene eierskap og kontroll over data som genereres i offentlig sektor og som det offentlige er helt avhengig av for å utvikle gode velferdstjenester.

«Fri flyt av data» og forbud mot lokaliseringskrav hindrer land i snu denne utviklingen gjennom å innføre offentlig eierskap og ta demokratisk kontroll over råmaterialet data. Det vil hindre stater og kommuner å utvikle digitale teknologier og tjenester og bygge opp sin egen digitale infrastruktur fordi selskapene sitter på dataene. Dette vil særlig ramme utviklingsland hardt, men også land som Norge. Uten offentlig eierskap og demokratisk kontroll over data, blir vi avhengige av de globale teknologiselskapene og deres tjenester og plattformer. Konsekvensen på sikt blir en massiv privatisering av samfunnet. Vi blir leilendinger av Facebook og Google.



Personvern

Prop. 210 S (2020–2021) sier innledningsvis: *“Kapitlet fastsetter derfor at ingenting i frihandelsavtalen skal være til hinder for at en avtalepart gjennomfører tiltak for å beskytte persondata og privatliv, forutsatt at regelverket samtidig setter generelle vilkår som muliggjør at dataoverføringer kan skje. Dette følger prinsippene i EUs personvernforordning GDPR og EUs frihandelsavtale med Storbritannia.”*

Hva betyr dette:

Dagens personvernregulering er ikke tilstrekkelig. Den beskytter bare personlige data, ikke *stordata*. Anonymiserte data kan veldig enkelt de-anonymiseres og brukes til å identifisere og kartlegge livene til enkeltpersoner. Forskning viser at man med nye metoder kan omdanne anonymiserte data med så stor nøyaktighet at [hele 99,98 prosent av personene](#) bak dataene kan re-identifiseres.

Regulatorisk samarbeid

Prop. 210 S (2020–2021) sier innledningsvis: *“Kapitlet legger også til rette for samarbeid med Storbritannia om fremtidig regelverksutvikling for digital handel og nye teknologier”*

4.9.16 Artikkel 4.16 om samarbeid om regelverksspørsmål for digital handel: *“Artikkel 4.16 bestemmer at partene skal samarbeide og delta aktivt i multilaterale fora, inkludert i WTO, for å fremme utvikling av internasjonalt Foreløpig utgave rammeverk for digital handel. Partene skal arbeide for å samarbeide om regelverksspørsmål av gjensidig interesse.”*

Hva betyr dette:

Regulatorisk samarbeid innebærer at landene lager felles reguleringer og standarder for å lette handel, og fører ofte til at standardene senkes ned til et minste felles multiplum. Regulatorisk samarbeid var et av de store stridspunktene i TTIP-forhandlingene. Ulike varianter av regulatorisk samarbeid eksisterer også som del av mange kapitler i nye frihandelsavtaler, deriblant i kapitler om tekniske handelshindre og veterinære og plantesanitære tiltak. Her ser vi også at det ser ut som om de ønsker å inkludere dette i digital handel. I [målsetningene til frihandelsforhandlingene](#) ble det stadfestet at man ønsket “utstrakt regulatorisk samarbeid”, det gir altså mening at vi finner dette også i nye kapitler.

Med regulatorisk samarbeid opprettes det egne komiteer og arbeidsgrupper som gjennomgår og vurderer hvorvidt landenes lover og reguleringer er «mer handelshindrende enn nødvendig». Disse komiteene, som består av handelseksperter og byråkrater fra de respektive landene, kan komme med anbefalinger om å endre eksisterende lover og å stoppe eller utvane nye lovforslag. De møtes bak lukkede dører og jobber ofte i tett samarbeid med representanter fra næringslivet. Systemet åpner dermed opp nye arenaer hvor [selskapenes lobbyister får privilegert tilgang](#) til å påvirke politiske beslutningsprosesser.



Toll på digitale overføringer

“Artikkel 4.4 forbyr partene å pålegge toll på elektroniske dataoverføringer, inkludert digitalt innhold.”

Hva betyr dette:

Det vil gi en fordel til store selskaper som Facebook, Google og Amazon, og gjøre det enda vanskeligere for små og mellomstore teknologibedrifter å konkurrere med de globale gigantene. I tillegg vil det bety tapte inntekter.